

Sør-Varanger kommune

Deres ref.	Deres kontaktperson	Vår ref.	Vår kontaktperson	Dato
		20250256	Martin Eggen	18.04.2025

Andregangshøring og offentlig ettersyn av forslag til interkommunal kystsoneplan for Varanger – høringssvar fra BirdLife Norge

BirdLife Norge registrere at flere av arealene satt av til akvakultur i interkommunal kystsoneplan for Varanger er viktige for stellerand, en truet art av stor forvaltningsrelevans. Stellerandas områdebruk ved lokalitetene gjør dem uegnet for forurensing, arealbeslag og forstyrrelser gjennom akvakultur. I disse områdene vil også andre rødlistede fuglearter være utsatt for de samme påvirkningene, blant annet andre dykkender som havelle (NT), sjøorre (VU), ærfugl (VU) og praktærfugl. Områdene avsatt er dessuten i konflikt med andre interesser knyttet til naturmangfold og næring, ikke minst gyteplasser for ulike fiskearter. Det er svært uheldig at forekomstene av stellerand i Varangerfjorden ikke har vært premissgrunnlag for utarbeidelse av planene om akvakultur på et tidlig tidspunkt. Dette må rettes opp i nå. Det er av største betydning at det ikke gjøres tiltak som forringer de marine økosystemene eller på andre måter skader stelleranda.

Figur 1. De viktigste overvintringsområdene for stellerand i Norge og Nord-Europa. Akvakultur og forringelse av disse sjøområdene vil være i sterkt konflikt med nasjonale miljømål og forpliktelser om å verne om stellerand, en norsk ansvarsart. Laget av Tomas Aarvak.

Stellerand

Stellerand hekker i småvann på tundraen i Sibir og Alaska og overvintrer i kystområder i Alaska, østlige Russland og på De Aleutiske øyer, samt i Nordøst-Europa. Vinterføden består i hovedsak av bløtdyr og krepsdyr, og endene dykker etter føden på grunt vann. Den norske utbredelsen av stellerand er begrenset til den østlige kystlinjen av Finnmark, hvor arten tilbringer vintermånedene og deler av våren.

Stellerand står oppført som sårbar (VU) på Norsk rødliste for arter (2021). På grunn av kraftig nedgang i den globale bestanden av stellerand, er arten kategorisert som «sårbar» på IUCNs globale rødliste for arter. Denne arktiske fuglen er også en norsk ansvarsart siden vi har mer enn 90 % av europeisk vinterbestand langs våre kyster, først og fremst i Varangerfjorden. Beskyttelse av artens leveområder er også underlagt bestemmelser i konvensjonen om trekkende arter, Bonn-konvensjonen (vedlegg I og II) og Bernkonvensjonen (vedlegg II), som regulerer ivaretagelse av natur og arter. Arten dekkes også av OSPAR-konvensjonen (Oslo-Paris konvensjonen), som omhandler beskyttelse av det marine miljø i det nordøstlige Atlanterhavet (NØA), og regulerer internasjonalt samarbeid om beskyttelse av området. Herfra er det nylig publisert [The OSPAR Regional Action Plan for Marine Birds in the North-East Atlantic \(2024-2030\)](#), og stellerand er en av artene som nevnes spesielt.

Sjøfugler i Varangerfjorden

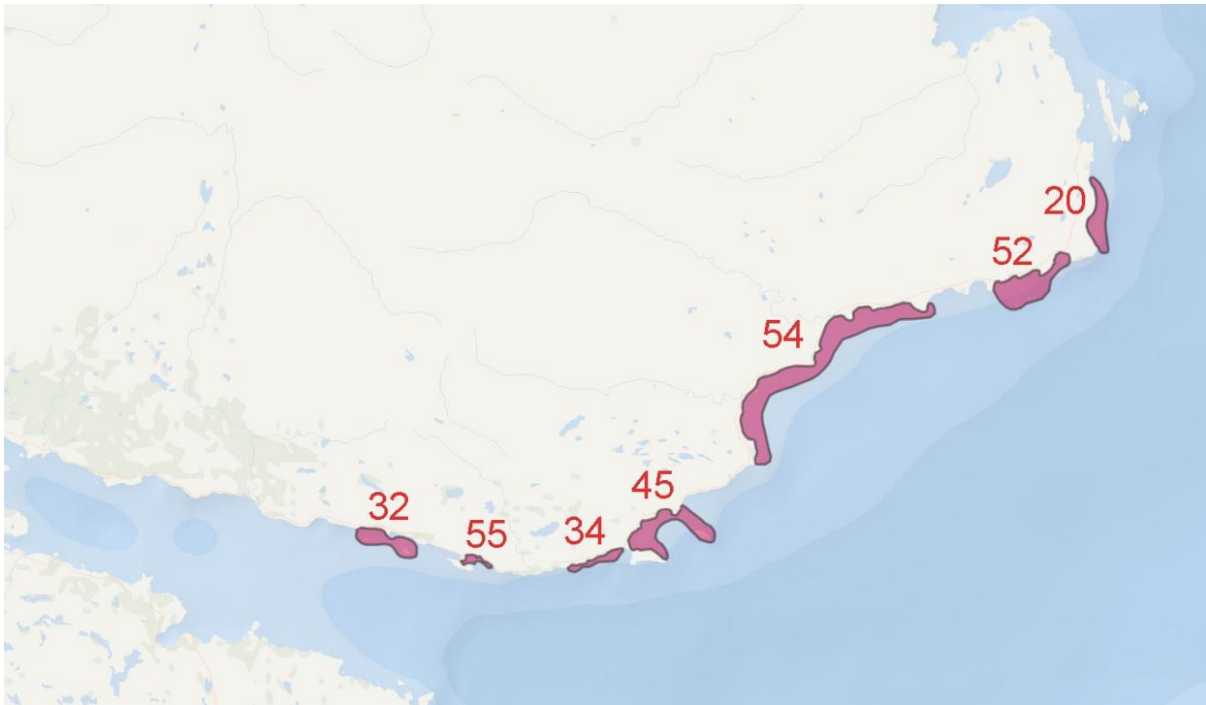
Barentshavet har en av verdens høyeste tettheter av sjøfugl og Norge har bl.a. mer enn 25 % av den europeiske bestanden av havhest, storskarv, toppskarv, praktærfugl, fiskemåke, sildemåke, polarmåke, svartbak, ismåke, polarlomvi, alkekonge, teist og lunde. Finnmarkskysten er viktig hekke- og oppholdsområder for flere av disse sjøfuglbestandene.

Mange av sjøfuglene har gått dramatisk tilbake de siste tiårene, noe som har resultert i at alt for mange arter nå er oppført på nasjonale og internasjonale lister over truede arter. Av våre 54 sjøfuglarter er nå hele 43 (63 %) på rødlista for arter (2021). I perioden 1970-2020 anslås det at antallet norske sjøfuglbestander har hatt en tilbakegang på 80 %. Bare i løpet av tiårsperioden 2004-2014 forsvant 30 % av sjøfuglene fra kysten av Fastlands-Norge og det har ikke vært noen bedring etter dette. Norge som nasjon har dermed et enormt ansvar for å gjøre noe med dette.

Varangerfjorden er spesiell viktig for sjøfugler, og er derfor utpekt som et globalt viktig område for fugler og naturmangfold, [Varangerfjorden med Hornøya IBA](#). Området regnes som det desidert viktigste i Nord-Europa for stelleranda, og praktærfugl og ærfugl forekommer også i spesielt store antall, i tillegg til en rekke sjøfugler.

Figur 2.
Stelleranda er blant våre minste marine dykkender, men samtidig kanskje den aller mest hardføre. Bildet viser en voksen hann. Foto: Tomas Aarvak.

Figur 3. Totalt antall rødlistede fuglearter registrert på Artsobservasjoner.no (angitt for hvert delområde med sifre) i stellerandas viktigste områder (polygon) i Varangerfjorden. Laget av Tomas Aarvak.

Områder i konflikt med stellerand

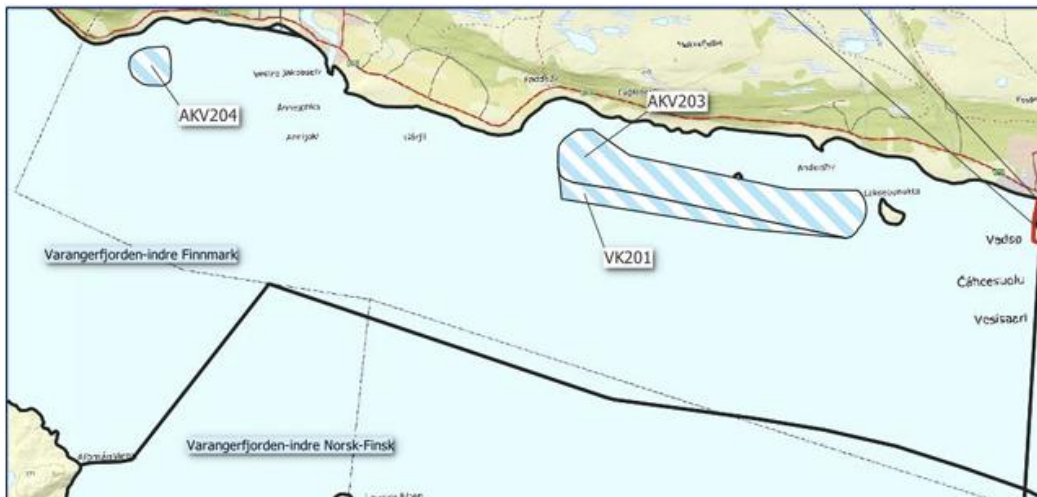
BirdLife Norge gjennomfører årlig overvåking av forekomsten av stellerand både langs Varangerfjorden og i kystområdene fra Båtsfjord til Berlevåg. Tellingene våre er utført årlig siden 2008 og har avdekket de viktigste funksjonsområdene til stellerand i Varangerfjorden. I 2022 ble registreringene gjennomført i begynnelsen av april og antall registrerte stellerender endte på 680 individer, en nedgang på 18 % fra året før. Dette er en fortsettelse av en pågående bestandsnedgang siden 1980-tallet da overvintringsbestanden i de samme områdene var på mer enn 10 000 fugler.

BirdLife Norges overvåking av stellerand er en del av prosjektet «Sjøfuglbestander i Barentshavsregionen», hvor vi samarbeider med Norsk Polar institutt. Prosjektet finansieres via Klima- og miljødepartementet, og inngår i satsingen «Miljøsamarbeid i nord». I dette høringssvaret deler vi opplysninger og anbefaler videre lesning. (se under).

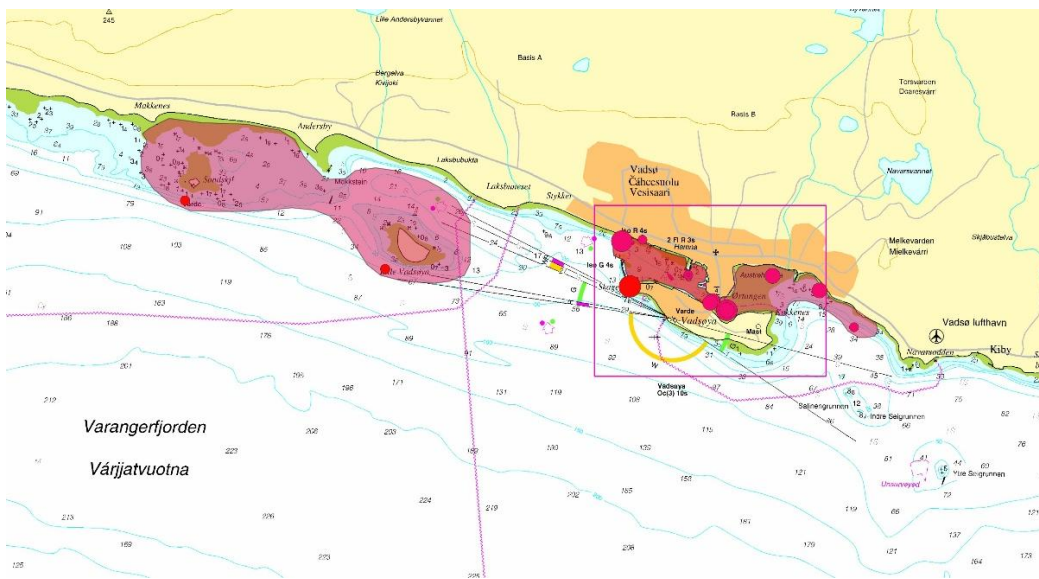
De største antallene er tradisjonelt å finne langs den sørlige og østlige kystlinjen av Varangerhalvøya, mellom Vadsø og Vardø, i perioden desember–mai. Mindre ansamlinger finnes også lokalt vestover til Slettnes eller lengre inn i fjorden. Forekomster av stellerand har et tydelig tyngdepunkt i områdene Skallelv – Komagnes gjennom vinteren. Særlig mange individer blir sett i området mellom Makkenes og Komagnes. Ellers skiller området utenfor Mikkelhissetta, området nord for Ekkerøya, samt havne- og havområdene utenfor Vadsø, Kiberg og Svartnesbukta seg ut som viktige overvintringsområder. Utbredelsen av stellerand som er avdekket i forbindelse med BirdLife Norge sine undersøkelser samsvarer godt med lignende undersøkelser gjennomført av Norsk institutt for naturforskning (NINA) på slutten av 90-årene, noe som styrker verdisettingen av disse områdenes betydning for stelleranda.

Akvakulturområdene AKV203 og VK201

Kartene under avdekker at akvakulturområdene AKV203 og VK201 er i sterk konflikt med overvintringsområdet for stelleranda. Rapport KU naturmangfold og vannmiljø (Rambøll 2023) har i sin vurdering satt «betydelig miljøskade» for tiltakene legges til disse områdene. Bakgrunnen er blant annet konflikten med høykonsentrerte forekomster av truede dykkender og andre sjøfugler. AKV204 er et planlagt akvakulturanlegg for lavtrofiske marine arter som blåskjell og tare. Dette kan isolert sett være mindre skadelig for det marine miljøet, men på grunn av betydelige naturverdier, fraråder vi etableringen blant annet på grunn av forstyrrelsesproblematikk.

Figur 4. Oversikt over planlagte akvakulturområde AKV203 og VK201. Hentet fra Rambøll (2023)

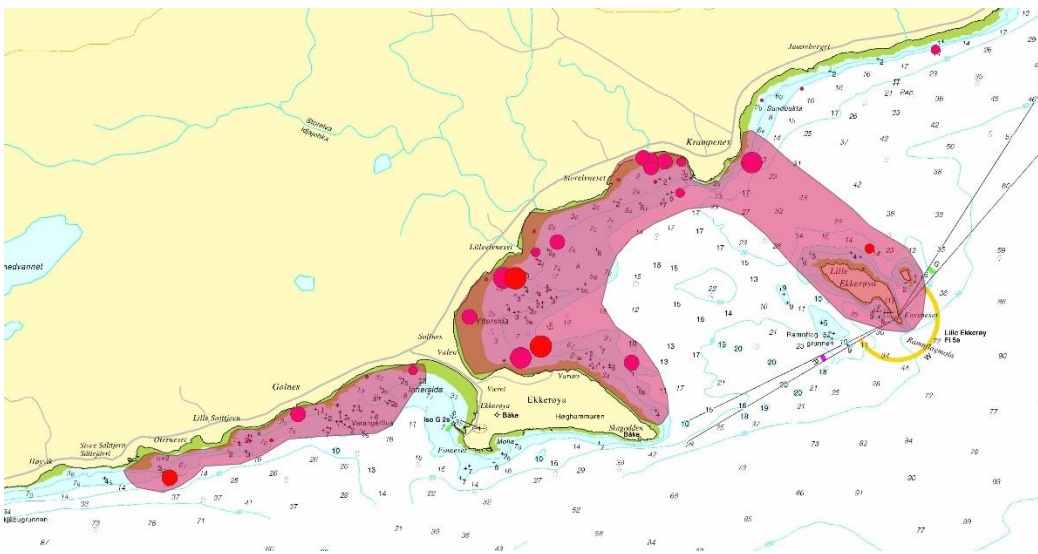
Figur 5. Utsnitt Makkenes-Vadsø. De røde markeringene viser funksjonsområdene til stellerand, mens plottene er nøyaktige telledata notert der, fra hhv. 2009 og 2016-17, hvor størrelsene på plottene indikerer antall stellerender. Det foreligger ytterligere årlige data for disse områdene siden 1980-tallet t.o.m. 2025. Laget av Tomas Aarvak.

Akvakulturområdene AKV202 og AKV201

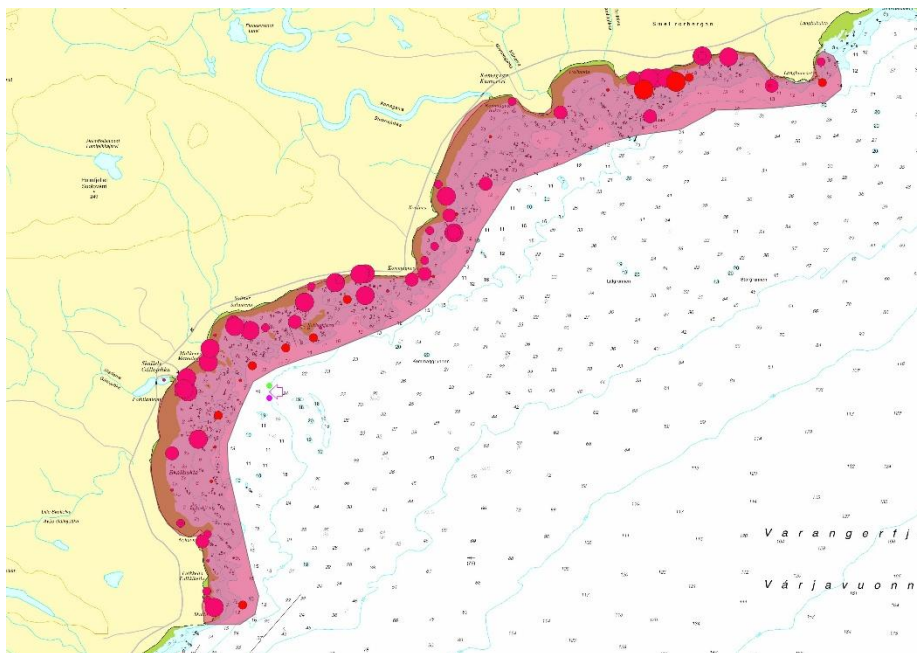
Kartene under avdekker at akvakulturområdene AKV202 og AKV 201 er i sterk konflikt med overvintringsområdet for stelleranda. Rapport KU naturmangfold og vannmiljø (Rambøll 2023) har i sin vurdering satt «betydelig miljøskade» på disse områdene. Bakgrunnen er blant annet konflikten med høykonsentrerte forekomster av truede dykkender og andre sjøfugler.

Figur 6. Oversikt over planlagte akvakulturområde AKV202 og AKV201. Hentet fra Rambøll (2023).

Figur 7. Utsnitt Ekkerøya. De røde markeringene viser funksjonsområdene til stelleranda, mens plottene er nøyaktige telledata notert der, fra hhv. 2009 og 2016-17, hvor størrelsene på plottene indikerer antall stellerender. Laget av Tomas Aarvak.

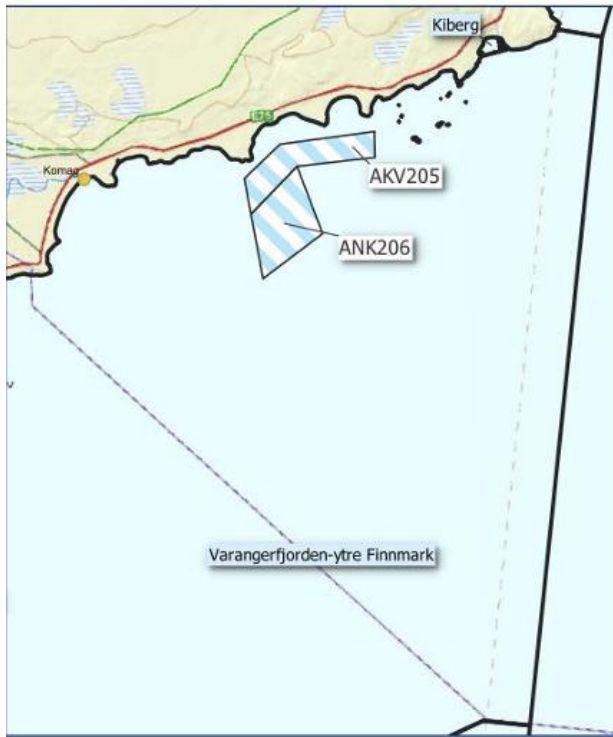
Figur 8. Utsnitt Skallelv-Langbunes. De røde markeringene viser funksjonsområdene til stellerand, mens plottene er nøyaktige telldata notert der, fra hhv. 2009 og 2016-17, hvor størrelsene på pottene indikerer antall stellerender. Laget av Tomas Aarvak.

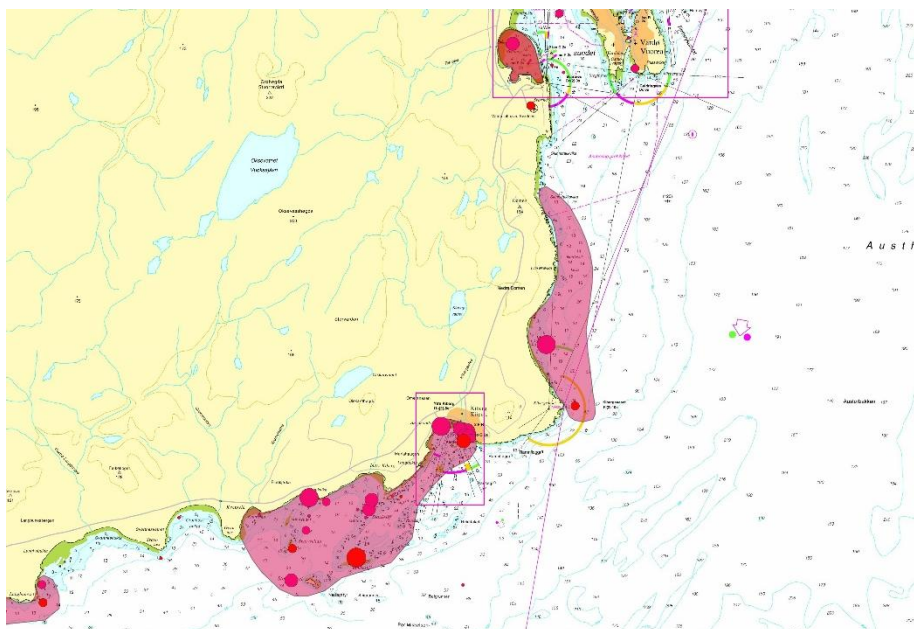
Figur 9. telleranda driver gjerne næringssøk på grunt vann, og er mest aktiv når det er lavvann. Foto: Tomas Aarvak

Akvakulturområdene AKV205 og ANK206

Kartene under avdekker at akvakulturområdene AKV205 og ANK206 er i sterk konflikt med overvintringsområdet for stelleranda ved Kiberg. Rapport KU naturmangfold og vannmiljø (Rambøll 2023) har i sin vurdering satt miljøkonsekvensene til betydelig miljøskade for AKV205.

Figur 10. Oversikt over planlagte akvakulturområde AKV206 og ANK206. Hentet fra Rambøll (2023)

Figur 11. Utsnitt Kramvik-Vardø. De røde markeringene viser funksjonsområdene til stellerand, mens plottene er nøyaktige telledata notert der, fra hhv. 2009 og 2016-17, hvor størrelsene på plottene indikerer antall stellerender. Laget av Tomas Aarvak.

Mer om påvirkning på stellerand og andre dykkende ender

I Varanger dykker stellerand etter mat på svært grunt vann sammenlignet med andre marine dykkender. Normalt foregår 90 % på mindre enn 5 meter, og mindre enn 1 % dypere enn 10 meter. Utenom i havner, beiter stelleranda i områder som er dominert av tareskog, særlig stortare *Laminaria hyperborea*. Når de sover og hviler ligger gjerne stelleranda på dypere vann. Næringen til stelleranda kan deles inn i tre hovedtyper: snegler, krepsdyr og muslinger. Undersøkelser på 1990-tallet viste en fordeling med 31 % snegler, 41 % krepsdyr og 23 % muslinger. Særlig viktig var tanglopper og marflo, visse typer snegler som *Lacuna vincta* og *Margarites helcinus* og blåskjell. Felles for svært mange av disse artene er at de ofte finnes på selve tareplantene.

Stellerand er som en del andre habitatspesialister en viktig indikator for naturverdiene under vann, også habitater som er svært viktige for andre arter. Stor- og sukkertare er f.eks. viktige oppveksthabitater for juvenile stadier hos taskekrabbe og ikke minst sei *Pollachius virens*. Den gyter typisk mellom 100 og 200 meters dyp. Seilarver og yngel drifter med havstrømmene inntil den når 5-10 cm lengde, når den trekker inn mot kystnære områder og inn i tareskogen, som gir godt skjul og mattilgang. De oppholder der de første 2–3 årene av livet, der de er relativt stasjonære og lever i stimer nær bunnen og i de øvre vannlagene i tareskogen. I et arktisk miljø som Varangerfjorden med mer beskyttede habitater enn på kystlinjen ut mot Barentshavet er slike områder ekstremt viktige for det marine miljøet. Andre dykkender som f.eks. havelle er også avhengige av tareskogen, men denne arten kan bytte til alternative næring som f.eks. lodderogn når denne blir tilgjengelig i februar-mars.

Akvakultur i de viktigste vinterområdene for stellerand i Varanger er en betydelig trussel for stelleranda. Det er særlig følger for bunndyrfaunen, maten til stelleranda, som skaper bekymring. Denne vil bli ødelagt av forurensing fra slike anlegg. Forstyrrelser og arealbeslag vil også være negativt. Stellerendene lever vinterstid under tøffe forhold. De er energimessig presset ved lave temperaturer og korte dager, og at de dermed må bruke mer tid på næringssøk, og helst der det gir størst gevinst på kortest tid.

Regjeringen la den 14. januar 2025 frem en ny Nasjonal handlingsplan for å bedre situasjonen for sjøfuglbestandene 2025-2035 og er en oppfølging av Norges internasjonale forpliktelser om å ivareta våre sjøfuglarter. Kommuner og fylkeskommuner må legge de oppdaterte målene i Naturmangfoldsmeldinga (Meld. St. 35 2023-2024) og Handlingsplan for sjøfugl til grunn for sin behandling av arealforvaltningen og konsesjonssøknader, inkludert kystsoneplaner.

Overordnet om kunnskapsgrunnlaget og i bruken av kunnskap

I denne saken er det behov for oppdatert kunnskap om økologiske funksjonsområder for særlig forvaltningsrelevante i saksbehandlingen. Dette er viktig slik at det ikke gjøres vedtak som truer allerede hardt pressede sjøfuglbestander.

Vi minner om at alle offentlige instanser har et selvstendig ansvar for naturmangfoldlovens krav i § 7 om å synliggjøre vurderingene etter naturmangfoldlovens § 8 til 12 i alle besluttede vedtak av offentlig myndighet. Dette innebærer en noe utvidet begrunnelsesplikt enn det som følger av forvaltningsloven § 24 første ledd. Se mer informasjon i Klima- og miljødepartementets veileder T-1554 Naturmangfoldloven kapittel II Alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk.

Etter forvaltningsloven § 17 har kommunen plikt til å påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak fattes. Det følger også av kommuneloven § 13-1 tredje ledd at kommunedirektøren har ansvar for at saker som legges frem for folkevalgte organer, er forsvarlig utredet. I denne saken innebærer det

at konsekvensene for naturmangfoldet i sjøen og for sjøfugl er godt kartlagt og vurdert før det gis tillatelse til tiltak og planer.

For BirdLife Norge

Kjetil Solbakken
generalsekretær

KOPI:

Klima- og miljødirektoratet

Miljødirektoratet

Finnmark fylkeskommune

Statsforvalteren i Troms og Finnmark

VEDLEGG:

[Områdebruk og forflytninger hos stellerand i Varanger vinteren 2016/2017](#)